

Література

- Cedelle L. Jean-Yves Rochex: psycho et socio / Luc Cédelle // Le Monde de l'éducation, Avril 2003. – P. 78-79
- Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [головний ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
- Жизненный путь личности (вопросы теории и методологии социально-психологического исследования) / Под ред. П.В.Сохань. – Киев, 1987.
- Котова И.Б. Философско-гуманистические основания педагогики / И.Б.Котова., Е.Н.Шиянова. – 1997. – 80 с.
- Lundberg G.A. et al. Sociology / George Lundberg. – N.Y.: Macmillan Company, 1968. – 274 p.
- Парсонс Т. Американская социология. Проблемы, перспективы, методы / Томас Парсонс / Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1972. – 392 с.
- Шварцман К.А. Философия воспитания / К.А.Шварцман. – М.: Политиздат, 1989. – 207 с.
- Парыгин Б.Д. Социальная психология как наука / Борис Дмитриевич Парыгин. – Санкт-Петербург, 1967. – 231 с.
- Кон И.С. Социология личности / Игорь Семенович Кон. – М.: Политиздат, 1967.
- Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
- Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [головний ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
- Чернета С. Ю. Організаційно-педагогічні умови соціалізації підлітків у неформальних молодіжних об'єднаннях: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Чернета Світлана Юріївна. – Інститут проблем виховання АПН України Київ – 2006
- Мустаева Ф.А. Основы социальной педагогики/ Флора Альтафовна Мустаева. – М.: Академический проект, 2001. – 414 с.
- Мудрик А.В. Воспитание в контексте социализации / Анатолий Викторович Мудрик // Классный руководитель. – 2002. – № 5. – С.79-82
- Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [головний ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
- Лавриченко Н.М. Педагогічні основи соціалізації учнівської молоді в країнах Західної Європи: дис. ... доктор. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Лавриченко Наталія Миколаївна. – Інститут педагогіки АПН України. – Київ – 2006.
- Соціальна робота: Хрестоматія: Навч. посіб. Кн.. 3 / Керівники авт. колективу В.П.Андрущенко, В.І.Астахова, М.П.Лукашевич. – К.: ДЦССМ, 2002. – С.103-163
- Котова И.Б. Философско-гуманистические основания педагогики / И.Б.Котова., Е.Н.Шиянова. – 1997. – 80 с.
- Крайг Г. Психология развития / Грейс Крайг. – СПб.: Питер, 2000. – 985 с.
- Капська А. Й. Соціалізація особистості – мета соціальної педагогіки / Алла Йосипівна Капська. – Соціальна педагогіка: Підручник / [За ред. А. Й. Капської]. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2003. – С.7-14
- Соціальна робота: Хрестоматія: Навч. посіб. Кн.. 3 / Керівники авт. колективу В.П.Андрущенко, В.І.Астахова, М.П.Лукашевич. – К.: ДЦССМ, 2002. – С.103-163
- Фельдштейн Д.И. Психология взросления. Структурно-содержательные характеристики процесса развития личности. Избранные труды / Давид Йосифович Фельдштейн. – М.:Изд-во "Флинта", 1999. – 672 с.
- Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности / П.Бергер, Т.Лукман. – М: Медиум, 1995. – 320с.

В статье автор рассматривает проблему социализации школьной молодежи в современной педагогической науке, анализирует теоретические и практические наработки отечественных и зарубежных исследователей проблемы социализации, рассматривает различные концепции, виды и механизмы социализации личности.

Ключевые слова: социализация, социальный опыт, концепции социализации, виды социализации, саморазвитие, самореализация, самосовершенствование личности.

In the article the author has considered the problem of socialization of young people in present pedagogical science, has analyzed the theoretical and practical achievements of Ukrainian and foreign researchers in socialization problems, concepts, the types and mechanisms of person socialization

Key words: socialization, social experience, concepts of socialization, types of socialization, self development, self realization, self improvement of personality.

УДК 371.2 (09)

СУЧАСНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

Вознюк Олександр Васильович
м.Житомир

Розглядаються сучасні наукові підходи до аналізу професійного розвитку педагога, що постають теоретико-методологічним підґрунтям для узагальнення теорії і практики зазначеного процесу. Це відкриває перспективу побудови його цілісної моделі, яка має реалізувати психолого-педагогічну програму дослідження феномена громадянського розвитку особистості педагога-професіонала, котра передбачає поєднання в одному теоретико-методологічному полі трьох цілей розвитку людини – особистості, професіонала і громадянина.

Ключові слова: професійний розвиток педагога, сучасні педагогічні підходи, модель професійно-педагогічного розвитку, громадянський розвиток особистості педагога-професіонала.

Надзвичайно динамічний розвиток сучасної педагогічної тео-

рії і практики характеризується пошуком фундаментальних підходів до побудови навчально-виховного процесу. Це відображено в освітніх документах України, в яких зазначено, що метою освіти і виховання має бути професійно компетентний, ініціативний, творчий громадянин, наділений почуттям обов'язку і відповідальності перед суспільством, здатний швидко адаптуватися до сучасного плинного світу, який увійшов в якісно новий інформаційний стан, що супроводжується докорінними цивілізаційно-парадигмальними змінами в науці як формі суспільної свідомості та, відповідно, у системі сучасної освіти. Це позначається на трансформації педагогічних ідей та теорій щодо головної рушійної сили освіти – особистості педагога як професіонала.

У зарубіжній літературі загальнонавчаними є декілька груп методологічних концепцій професійного розвитку, зокрема й пе-

дагога, пов'язаних з іменами Ф. Парсонса, А. Маслоу, Д. Сьюпера, Дж. Холланда, Е. Гінзберга та ін. Різні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів висвітлюється в працях Г. О. Балла, С. У. Гончаренка, М. Б. Євтуха, О. П. Кондратюка, В. К. Майбороди, Ю. І. Мальованого, І. М. Мельникової, Н. Г. Ничкало, В. О. Сластьоніна, М. І. Сметанського, О. В. Сухомлинської та інших вітчизняних учених.

У психолого-педагогічній літературі розкриваються певні проблеми професійного становлення вчителя: розвиток творчого педагогічного мислення (Н. В. Кузьміна, С. Д. Максименко, Р. П. Скульський, Л. М. Фрідман та ін.), становлення професійно-педагогічного спілкування (В. М. Галузяк, М. М. Заброцький, С. О. Мусатов, В. А. Семиченко, Т. С. Яценко та ін.), формування професійної готовності до педагогічної діяльності (С. Л. Братченко, В. В. Каплінський, Г. О. Нагорна, С. І. Ніколенко та ін.), професійна адаптація молодих вчителів (С. Г. Вершловський, О. Г. Мороз, Т. Д. Щербан та ін.), підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (Є. Г. Костяшкін, М. М. Поташнік, І. П. Радченко та ін.).

Відтак процес підготовки педагогів та їх подальшого професійного становлення і розвитку є об'єктом великої уваги педагогічної науки, що засвідчує про надзвичайну актуальність проблем професійного розвитку педагога. Існує значна кількість різних концептуальних побудов щодо професійного розвитку педагога. Так, серед них можна назвати концепцію С. Г. Вершловського. В ній науковець надає перевагу соціально-педагогічним характеристикам, які покладаються в основу портрета компетентного учителя: соціальна активність вчителя; рефлексивність, самосвідомість, саморегуляція та критичність мислення; цільова спрямованість на розвиток особистості вихованця; залучення вчителя до процесу суб'єкт-суб'єктної взаємодії; активне включення педагога у життєдіяльність [4, с. 144-145].

Як вважає А. К. Маркова, професійно компетентною є така праця педагога, де на високому рівні здійснюється педагогічна діяльність та спілкування, де повно реалізується особистість вчителя у контексті її самовдосконалення, навчально-виховної діяльності. Тут важливим є співвідношенням у професійній діяльності педагога його професійних знань, умінь та професійної позиції, психологічних якостей, відповідного стилю діяльності [12, с.7-10].

Таким чином, професіоналізм вчителя залежить від рівня розвиненості, освіченості, цілісності особистості, що зорієнтована на розвиток як власних, так і життєвих функцій вихованців [10, с.13-14]. Тому деякі науковці (Є. В. Андрушівська, М. К. Кабардов, А. І. Панарик, С. О. Сисоєва) розглядають професійну компетентність педагога як характеристику його особистості, його здатність проектувати у своїй діяльності розвиток різних видів вмінь, необхідних для самовдосконалення.

Поєднання професійних і особистісних характеристик вчителя дає змогу говорити про акмеологічну модель сучасного педагога. Це висвітлено у дослідженнях Г. С. Данилової, Г. І. Кримської, В. В. Панчук, В. Н. Максимової та ін. Так, В. Н. Максимова наводить акмеологічну модель педагога, що складається із таких аспектів: професійна, особистісна, духовна зрілість та акмеологічна позиція [11, с.2-23]. Можна говорити також про акмесинергетичну модель професіоналізму педагогічної діяльності. Так, І. Д. Багаєва визначає такі структурні елементи цієї моделі: 1) професіоналізм знань (основа, базис професіоналізму); 2) професіоналізм педагогічного спілкування – готовність до уміння використовувати систему знань на практиці; 3) професіоналізм самовдосконалення, що забезпечує динамічність, розвиток цілісної системи (професіоналізм педагогічної діяльності) шляхом адекватного самооцінювання та оперативного усунення виявлених у процесі педагогічного спілкування особистісних недоліків і прогалин у необхідних для вчителя знаннях [1, с.3-5].

Наявність інноваційних підходів до побудови моделі компетентного педагога, яка інтегрує його професійні та особистісні характеристики, засвідчує про необхідність розгляду сучасних наукових підходів до аналізу професійного становлення та розвитку педагога, що має постати певним теоретико-методологічним підґрунтям для узагальнення теорії і практики професійно-педагогічної підготовки майбутнього педагога та його подальшого фахового зростання. Це і постає метою нашої статті.

Розглянемо головні наукові підходи до аналізу та побудови системи професійного розвитку педагога, які ми розробили [5, с.132-140].

1. Контекстний (суб'єктно-діяльнісний) підхід, одним із засновників котрого є А. О. Вербицький, передбачає розгляд педагогічної діяльності у сфері педагогічних цінностей, якими наповнюється ця діяльність. Науковець розглядає компетентність у сфері усвідомлених, відрефлексованих знань: щоб бути теоретично й практично компетентним, студенту необхідно зробити подвійний перехід: від знака – до думки, а від думки – до вчинку, дії. Перехід від інформації до її використання опосередковується думкою, що і робить цю інформацію знанням [3, с.55]. Щодо професійного розвитку контекстний підхід означає те, що життєдіяльність педагога має бути спрямована на реалізацію його фаху, коли у процесі своєї життєдіяльності він має орієнтуватися на ті життєві цінності, які пов'язані з його педагогічною діяльністю, а коло різноманітних інтересів вчителя має стосуватися педагогічної дійсності.

2. Професіографічний підхід, пов'язаний з попереднім підходом, орієнтує учасників педагогічного процесу на результат реалізації певного комплексу вимог до їх майбутньої професійної діяльності, що, зокрема, орієнтується на ОКХ спеціаліста, інші нормативні акти, які відображають конкретні умови професійної діяльності людини. Зазначений підхід дозволяє аналізувати уміння в контексті професіографічних складників педагогічної діяльності, які реалізуються у сфері певних професійних знань, умінь та навичок. Зазначений підхід дозволяє визначити професійну діяльність учителя як систему взаємопов'язаних елементів і дій, які характеризують особистість вчителя, зокрема, його професійну спрямованість, знання основ наук, знання психології, володіння педагогічною майстерністю у тяжіння до неперервної самоосвіти [14, с. 140–142]. У наукових дослідженнях професіографічний підхід до проблеми підготовки та становлення вчителя дає змогу визначити головні вимоги до вчителя-професіонала, значущі для проблеми нашого дослідження: етнософічну спрямованість, культуровідповідність, гуманізм, демократизм, природовідповідність [7, с. 83; 8, с.34-36].

4. Партиципативно-інтерактивний підхід, який впливає із попереднього наукового підходу, ґрунтується на теорії партиципативності та орієнтує всіх учасників педагогічного процесу на їх активність, розуміння взаємодоповнюваності їх здібностей та особистісних ресурсів, спільний характер навчального процесу, активну міжособистісну комунікацію, самоорганізацію та самоврядування.

5. Акме-системно-синергетичний підхід націлює діяльність педагога на досягнення рівня педагогічної майстерності, яка реалізується в творчій діяльності та синергійній цілісності людини стосовно її професійного становлення. Зазначимо, що як синергетика, так і акмеологія покликана створити науковий апарат, який би дозволив адекватно обирати проблему ефективного розвитку і становлення людини в усій сукупності її якостей, виявляючи методологічну проблему ліквідації термінологічних дискусій і об'єднання понятійного апарату психології, медицини і педагогіки в єдиному акмеологічному тезаурусі, ставиться завдання об'єднання й упорядкування дескриптивного апарату економіки, етики, етнології, соціології, психології і педагогіки з урахуванням соціогенезу [9, с.53-67].

При цьому акмеологія, що вивчає акме людини (вищий прояв її професійного, особистісного самовираження та самоствердження), орієнтується на формування гармонійної людини, де досягається повнота буття в рамках індивідуального стану [15, с.164]. При цьому стан акме є атрибутом гармонійної, творчої, самоактуалізованої особистості, що як цілісна істота виявляє гармонійне узгодження всіх духовно-практичних вимірів людської особистості, котрі становлять її життєву повноту. Це визначання акме людини дозволяє сформулювати головний принцип формування компетентного фахівця, відповідно до якого всі його аспекти постають у єдності та становлять компетентність як системну якість, що формується на шляху розвитку всіх головних особистісних аспектів фахівця, всіх його здібностей, оскільки психологічною основою для всіх спеціальних здібностей є загальні здібності чи «базальний чинник обдарованості» [13, с.200-206; 16, с.26].

Суттєво, що зазначений підхід реалізується у синергетично-принципі «талант – синтез талантів», що передбачає потребу в багатогранному фахівці-педагогові, формування якого вимагає формування цілісної гармонійної особистості. Це реалізується через самонавчання та навчання упродовж життя. При цьому такий цілісний контекст професійного розвитку педагога реалізує мету його особистісно-професійного становлення.

Аналіз державних освітніх документів України, зокрема Закону України «Про освіту» дає змогу диференціювати три глобальні напрями педагогічного дослідження, пов'язані із трьома загальними цілями освіти. Йдеться про цілісний триєдиний розвиток: 1) гармонійної особистості як суб'єкта суспільно-особистісних цінностей; 2) громадянина як патріота; 3) компетентного фахівця як суб'єкта діяльності.

Зрозуміло, що цілісний розвиток людини у контексті цілісного формування трьох її аспектів передбачає цілісний і комплексний розгляд зазначеного процесу, коли формування особистості, громадянина і фахівця мають вивчатися спільно із застосуванням загальних методологічних принципів у контексті спільного вивчення й аналізу ціннісної, ідеологічної і діяльнісної сфер людини.

Евристичним і перспективним можна вважати такий комплексний напрям сучасного психолого-педагогічного та загалом гуманітарного дослідження, як професійний розвиток особистості. В ідеалі можна говорити про психолого-педагогічну програму дослідження феномена громадянського розвитку особистості професіонала, що передбачає поєднання в одному теоретико-методологічному полі трьох цілей розвитку людини у системі освіти.

6. Компетентнісний підхід, котрий тісно пов'язаний із попереднім науковим підходом, відображає інтегральний прояв професіоналізму, в якому поєднуються елементи професійної і загальної культури, досвіду педагогічної діяльності та педагогічної творчос-

ті, що конкретизується у певній системі знань, умінь, готовності до професійного вирішення педагогічних завдань та проблем.

7. Аксиологічно й особистісно орієнтований підходи (вони випливають із попередніх підходів та конкретизують потребу у розгляді педагога як системної цілісності в єдності професійного та особистісного начал людини) постають важливим евристичним засобом аналізу педагогічної дійсності, зокрема педагога-професіонала, оскільки його вміння інтегровані у цілісну особистість, що характеризується певними ціннісними орієнтаціями.

8. Рефлексивний підхід спрямовує освітню систему та процес професійного розвитку педагога на актуалізацію розвивальних педагогічних ситуацій, що розвивають рефлексію (самосвідомість, Я-концепцію) учасників освітнього процесу. Зазначений підхід виявляє феномен унікальності людської особистості, її творчий, надситуативний, самодетермінований характер, парадокс трансцендування людського «Я» від світу, що реалізується в площині аналізу концепції надситуативної активності, де виокремлюється два аспекти життєвої активності людини – адаптивної та неадаптивної. При цьому адаптивна активність полягає в пристосуванні до ситуації (вона близька до потребового рівня детермінації поведінки та діяльності). Щодо неадаптивної активності (трансфінитності), то вона пов'язана із впливом суб'єкта на ситуацію (принцип самодетермінації), де людина виявляється носієм «вільної причинності», що реалізується у процесі творчої діяльності. Відтак тісно пов'язаним з внутрішньою мотивацією та надситуативною активністю є феномен творчої діяльності. Д. Б. Богоявленська виявила особливу творчу активність, яка не стимулюється ні зовнішніми чинниками, ані впливом внутрішніх оцінок, але характеризується виходом за межі заданої мети та високим рівнем творчості [

Література

- Багаева И. Д. Профессионализм педагогической деятельности: сущность и структура / И. Д. Багаева // Профессионализм педагогической деятельности: Тезисы докладов научно-практической конференции. – Ижевск, 1992. – С. 3-5
- Богоявленская Д. Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества / Диана Борисовна Богоявленская. – Ростов-на-Дону: Изд-во РГУ, 1983. – 173 с.
- Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М.: Высшая школа, 1991. – 225 с.
- Вершловский С. Г. О подходах к исследованию структуры профессионально-педагогической деятельности / С. Г. Вершловский, Л. Н. Лесохина. – Л.: НИИ ООВ, 1977. – 203 с.
- Вознюк О. В. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід: монографія / О. В. Вознюк, О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 684 с.
- Гончаренко С. У. Фундаменталізація освіти – вимога постіндустріального суспільства / Семен Устимович Гончаренко // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи: Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький, 2009. – С. 27–30.
- Дубасенюк О. А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога: монографія / Олександра Антонівна Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 367 с.
- Дубасенюк О. А. Професійно-педагогічні задачі: типологія та технологія розв'язання: навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / О. А. Дубасенюк, О. В. Вознюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – 270 с.
- Зайцев В. В. Проблемы развития акмеологического образования // Проблемы развития системы акмеологических наук / В. В. Зайцев, А. М. Зимичев. – СПб.: Изд. СПАА, 1996. – С. 53-106
- Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Лариса Георгіївна Карпова. – Х., 2004. – 20 с.
- Максимова В. Н. Акмеология: новое качество образования / Валерия Николаевна Максимова // Завуч. – 2004. – № 3. – С. 2-23
- Маркова А. К. Психология труда учителя / А. К. Маркова. – М.: Знание, 1993. – 325 с.
- Моляко В. О. Психологічна екологія таланту // Актуальні проблеми психології: традиції і сучасність. У 3-х т. Т. 2. / Валентин Олексійович Моляко. – К.: ІПАПН України, 1993. – С. 200-206
- Мороз А. Г. Профессиональная адаптация молодого учителя: Монография / Алексей Григорьевич Мороз. – К.: Знання, 1998. – 326 с.
- Проблемы развития системы акмеологических наук / под ред. Н. В. Кузьминой, А. М. Зимичева. – СПб.: Изд. СПАА, 1996. – 268 с.
- Чудновский В. Э. Одаренность: дар или испытание / В. Э. Чудновский, В. С. Юркевич. – М.: Знание, 1990. – 80 с.

Рассматриваются современные научные подходы к анализу профессионального развития педагога, что является теоретико-методологической основой для обобщения теории и практики отмеченного процесса. Это открывает перспективу построения его целостной модели, которая должна реализовывать психолого-педагогическую программу исследования феномена гражданского развития личности педагога-професіонала, что предусматривает сочетание в одном теоретико-методологическом поле трех целей развития человека – личности, професіонала и гражданина.

Ключевые слова: профессиональное развитие педагога, современные педагогические подходы, модель профессионально-педагогического развития, гражданское развитие личности педагога-професіонала.

Contemporary scientific approaches to the analysis of the teacher's professional development have been examined, being the theoretical and methodological basis for theory and practice generalization of the mentioned process, that opens the prospect of constructing its integral

model which must realize the psychological and pedagogical program researching into the phenomenon of citizen development of the professional teacher's personality, that foresees the unification in one theoretical and methodological field of the three aims of the development of a man – that of a personality, professional and citizen.

Key words: professional development of the teacher, contemporary pedagogical approaches, the model of professional and pedagogical development, citizen development of professional teacher's personality.

УДК 371.132

КОГНІТИВНИЙ КРИТЕРІЙ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВНЗ ДО РОБОТИ З ПЕДАГОГІЧНО ЗАНЕДБАНИМИ УЧНЯМИ

Гайдай Ірина Віталіївна
м.Черкаси

Статтю присвячено проблемі підготовки студентів ВНЗ до роботи з педагогічно занедбаними учнями. Автор основний акцент робить на розгляді питання когнітивного критерію, як важливої складової професійної підготовки в цілому.

Ключові слова: педагогічна занедбаність, професійна підготовка, знання.

Сучасні психолого-педагогічні дослідження дають змогу констатувати той факт, що в початковій школі із-за впливу численних чинників (біогенних, соціогенних і психогенних) все частіше зустрічаються діти з різними відхиленнями в розвитку і поведінці, так звані педагогічно занедбані учні.

Питання педагогічної занедбаності досліджувалося у низці психолого-педагогічних праць Л. Дунаєвої, Ю. Зотова, Л. Зюбіна, Ф. Ільїна, Н. Касярум, Г. Медведєва, Н. Молчанова, Р. Овчарової, В. Оржеховської, М. Солопенко, В. Сухомлинського, Т. Федорченко та ін. Під педагогічною занедбаністю науковці розуміють відхилення від норми в поведінці особи, що обумовлене недоліками виховання, основними причинами якого є відсутність правильного виховання в сім'ї, часта зміна школи, вчителів, негативний вплив вулиці та бездоглядність [4, с. 249]; стан учнів, що характеризується недостатньою підготовленістю до школи, невмінням самостійно працювати [1, с. 9] тощо.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки питанням професійної підготовки займалися О. Біда, А. Бойко, О. Дубасенюк, К. Дурай-Новакова, І. Зязюн, І. Ігнатенко, Л. Кондрашова, А. Кузьмінський, Н. Кузьміна, С. Литвиненко, А. Ліненко, Д. Мазоха, О. Мороз, О. Семенов, Т. Симоненко, В. Сластьонін, та ін.

Під професійною підготовкою розуміють сукупність психологічних і моральних якостей особистості, обсяг знань, умінь і навичок, оволодіння якими дає можливість фахівцям забезпечувати навчання дітей відповідно до вимог Державного стандарту [2, с. 46].

Проте, на жаль, наукових праць щодо розгляду питання професійної підготовки студентів ВНЗ до роботи з педагогічно занедбаними дітьми зустрічається недостатньо. На вирішення цієї проблеми актуальним залишається підготовка відповідних працівників, які б були обізнані з даною проблематики, що у свою чергу зумовлює необхідність знань з питання педагогічної занедбаності.

У контексті досліджуваної проблеми ми вважаємо за потрібне розглянути когнітивний критерій підготовки студентів, який багатьма науковцями визначається як знанневий. Знання – це “розуміння, збереження у пам'яті і відтворення фактів науки, понять, правил, законів, теорій” [3, с. 44].

Готовність до роботи з педагогічно занедбаними учнями можлива за умов отримання належних знань про психофізіологічний розвиток дітей молодшого шкільного віку, причини виникнення занедбаності, інноваційних методів педагогічної діяльності, їх засвоєння повинно сприяти творчому осмисленню характеристики педагогічної занедбаності. На нашу думку, постійне пізнання спонукатиме студентів вищої школи до активної, педагогічно грамотної й доцільної дії, спрямованої на подолання педагогічної

занедбаності дітей.

В аспекті проблеми нашого дослідження, важливим у роботі з педагогічно занедбаними дітьми є оволодіння студентами такими знаннями:

- знання про основні вікові характеристики та закономірності розвитку дітей молодшого шкільного віку;
- знання про сутність педагогічної занедбаності, можливі форми прояву занедбаності особистості дитини;
- поінформованість про основні причини порушення у розвитку дітей;
- обізнаність щодо форм та методів роботи з педагогічно занедбаними учнями;
- знання з технології використання інтерактивних методів у роботі з даною категорією дітей.

З метою дослідження стану підготовки студентів ВНЗ до роботи з педагогічно занедбаними учнями нами було проведено анкетування серед студентів педагогічного профілю університетів міст Черкаси, Умань, Кіровоград, Луганськ, Полтава. Загальна кількість респондентів становила 820 студентів, яких ми розподілили у контрольну (404 особи) та експериментальну (416 осіб) групи.

Результати відповіді на запитання “Як Ви розумієте поняття: важковиховуваність, занедбаність, педагогічна занедбаність, девіантність” показали, що більшість студентів (42,7 % – по 175 студентів з КГ і з ЕГ) не мають чіткого розуміння поняття “педагогічної занедбаності”, тому не можуть виокремити його із ряду суміжних понять, а саме: “занедбаності”, “важковиховуваності”, “девіантності”. Лише 12,7 % студентів із КГ (52 особи) і 16,1 % респондентів ЕГ (66 осіб) виділяють найбільш правильний підхід до означених категорій. 44,6 % (183 особи) респондентів КГ та 41,2 % (169 осіб) ЕГ мають не правильні уявлення щодо означених категорій. З яких 1,3 % з КГ взагалі не дали відповіді на питання. Це є свідченням поверхових знань студентів про поняття “педагогічної занедбаності”.

Наведемо деякі приклади відповідей студентів (зазначені приклади викладені мовою оригіналу). “Важковиховуваність – це складні етапи виховання дитини, можливо через саму дитину, її складний характер (студентка Ю.П.); дитина з важким характером до якої педагог не має підходу (студентка В.Ю.). Занедбаність – це байдуже ставлення дитини до чогось, втрачені моменти виховання, втрата надії в себе (студентка Ю.П.); байдужість до розвитку і виховання дитини (студентка В.Ю.). Педагогічна занедбаність – це байдужість педагога до розвитку дитини, втрата педагогом рівноваги та контролю над собою (студентка Ю.П.); педагогічна байдужість до розвитку і виховання дітей яких педагог навчає (студентка В.Ю.). Девіантність – це певні можливі відхилення у дітей (студентка Ю.П.); важка поведінка дитини через деякі проблеми, або просто протест (студентка В.Ю.).”

Стосовно другого питання “У чому проявляється педагогічна занедбаність” студенти як КГ (86,3 %), так і ЕГ (85,6 %) помилково вбачають у провинні вчителів. Наприклад, відповіді звучали таким чином: “Мало уваги приділяють дітям” (Х.К., Б.О.), “У байдужості педагога до учнів і навчального процесу” (В.Ю., Х.С.), “У